

VOGELWACHT OP ROTTUMERPLAAT

Deirdre de Bruyn

De auteur had het voorrecht om in de zomers van '86 en '87 op dit onbewoonde eilandparadijsje te kunnen toeven als vogelwacht. Het volgende wil een verslag zijn van de belevenissen aldaar en een beeld geven van de werkzaamheden die bij het vogelwachtersbestaan kunnen horen.

IN DE 40-ER, 50-ER JAREN BESTOND HET IDEE OM de hele Waddenzee in te polderen; de eilanden zouden dan een nieuwe kust gaan vormen. In dat idee paste het plan om de zandplaat, die Rottumerplaat toen nog was, te laten uitgroeien tot een langgerekte eiland dat uiteindelijk aan Rottumeroog zou komen vast te liggen. In 1953 begon Rijkswaterstaat met het opwerpen van een stuifdijk en deze groeide met behulp van zand, wind en rijs-houtschermen aan tot wat hij nu is: 3 tot 8 meter hoog en 4 kilometer lang.

In die jaren ontwikkelde Rottumerplaat zich gaandeweg tot een zeer waardevol broed- en rustgebied voor vogels en een belangrijk rust- en werpgebied voor zeehonden. Mede door

de natuurwaarden van het waddengebied en door de financiële onhaalbaarheid werd van de inpoldering afgezien. Rijkswaterstaat bleef o.a. Rottumerplaat beheren ten behoeve van de kustbescherming.

In mei 1981 werd Rottumerplaat officieel aangewezen als staatsnatuurmonument krachtens de natuurbeschermingswet, wat o.a. inhoudt, dat het niet meer toegankelijk is voor publiek. Sindsdien heeft het Staatsbos-beheer vaste eilandbewaking ingesteld, waardoor een zekere rust voor vogels en zeehonden gewaarborgd zou worden.

Tijdens een zomerse wandeling kan men in het dynamische milieu van Rottumerplaat

een zeer veelzijdige plantengroei aantreffen. De dijk, die aan storm en verstuiving onderhevig is, beleeft jaarlijks plaatselijke gedaanteverwisselingen. Hierdoor kan een plant ofwel bedolven worden ofwel de kans krijgen zich te ontwikkelen. De luwte van een pasgevoemd duin biedt mogelijkheden voor het zaad van bijvoorbeeld de zeeakkermelkdistel. De dijk is overwegend bezet met stevige grassoorten, zoals helm, die als taak hebben de grootste klappen van een forse verstuiving op te vangen. Tussen de vele aren met graspolen vinden verscheidene kruidachtige plantjes nog een plaatsje: bv. biggekruid, herderstasje en echt walstro. Aangeplant kreupeelgewas, waaronder populierachtigen, verschillende soorten wilgen en vlieren bieden beschutting aan brozere vegetatie als bitterzoet, kleefkruid en zachte oievearsbek.

Wie het eerst in het oog springt bij een blik over de kwelder, eind juli, augustus, is het overweldigende paars van het massaal bloeiende lamsoor. Ertussen spaarzaam roze van het strandduizendguldenkruid.

75 meter van de dijk af en ten zuiden daarvan begint de soortenrijkdom van de flora af te nemen en het aantal exemplaren van de aan zout water aangepaste soorten neemt toe. Veelal laten de namen van de plantjes weinig te raden over met betrekking tot hun standplaats. Zo nemen planten als zeebies, zilte rus, schorrezoutgras, zilte schijnsparrie, kweldergras, zeeveegbree en zoutmelde hand over hand toe. Aan de randen van vrijwel iedere geul in de kwelder staat zeekraal. Deze pionier is ook de enige die gedijen kan op de grens tussen kwelder en wad.

Tussen wat men noemt de kop van de stuifdijk en de Westerduinen ligt een kale vlakte die met springtij onderloopt. Zelfs het zeekraal heeft moeite om zich hier te ontwikkelen.

De Westerduinen zijn een verzameling spontaan door de elementen gevormde, tot 3 meter hoge heuvels ten westen van de dijk. Het is de kleine Teunisbloem die het beeld in deze duintjes voor het grootste deel bepaalt, de bloeiende vorm, samen met de skeletten van het vorig jaar. Tussen wat hogere soorten als reukloze kamille en zeeaster staat heel klein, maar veel in getal het sierlijk vetmuur. Men noemt het ook wel krielparnassia.

Vogels

Vogels kijken is iets wat iedere dag moet gebeuren, weer of geen weer. Maar ook met wind en regen is er altijd wel een luwe plek op

de uitkijktoren, gesitueerd op de oostkant van Rottumerplaat, van waaraf het hele eiland redelijk is te overzien. Voor het in kaart brengen van de nesten is goed weer vereist; voor de wekelijkse telling van de grote grepen trek- en standvogels (hoogwatervlucht-plaats-telling) is het slechts wenselijk dat het niet al te guur weer is of mistig.

In voor- en najaar heb je de handen vol aan het registreren van voortdurend nieuwe soorten die Rottumerplaat tijdens hun tocht aandoen. De meest uiteenlopende beesten zijn dan te verwachten, zoals een bladkoninkje, een brilgrasmus, een wilgegors en kleine zwartkoppen. Zelfs vereerde een Middenafrikaanse citroenwever ons enkele dagen met een bezoek, maar deze moet uit een Nederlandse voliëre zijn ontsnapt.

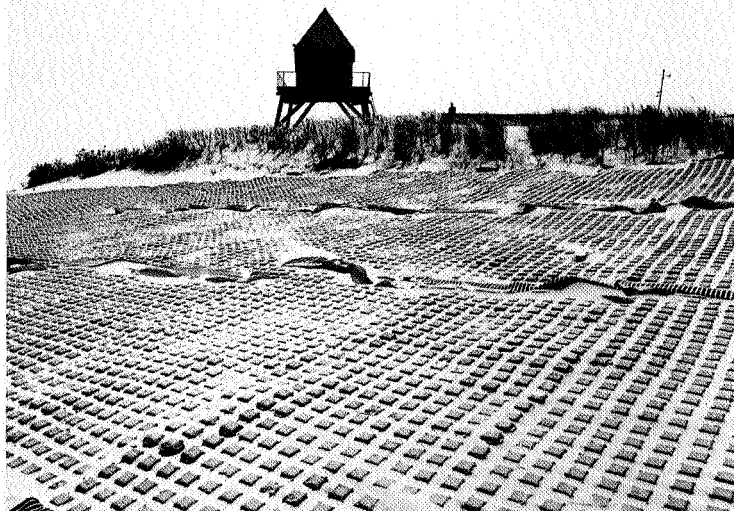
Zou men echter een huismus treffen, dan zou het een zeer speciale dag zijn. Ook winterkoninkjes, mezen en goudhaantjes zijn zeer schaarse verschijningen.

Natuurlijk treffen we zo nu en dan slachtoffers van menselijke activiteit; een zwarte zeeëend, die pure teer poept en dus niet meer te redden is, of een Jan van Gent met een stuk visnet om de vleugels. Het vissen wordt hem onmogelijk gemaakt, waardoor hij de hongerdood sterft.

Blaauwe reigers en kraaiachtigen ziet men heel af en toe. Ze worden vaak snel weer verjaagd door de broedende meeuwen en sterns. Eksters broeden er overigens wel. Een enkele keer worden ze in duel met een zilvermeeuw gezien, waarschijnlijk omdat ze hun oog op het broedsel van deze laatste hadden laten vallen. Nou kan dat niet zo'n kwaad, want zilvernesten zijn er op Rottumerplaat over de 2500 ieder jaar.

Om een indruk te krijgen hoever deze dieren vliegen van de plaats waar ze ter wereld kwamen, waar ze zoal terecht komen, wat ze eten en wanneer ze weer naar de kolonie terugkeren, wordt in heel Nederland een percentage van de jonge, bijna vliegvlugge zilvermeeuwen geringd. Zo ook op Rottumerplaat waar jaarlijks 105 dieren van kleurringen worden voorzien.

Bij nadering van de kolonie slaan de ouders alarm, vliegen op en blijven in de lucht hangen, terwijl de jongen dekking zoeken. Vanuit de lucht geïnstrueerd, blijven zij doodstil zitten, tot het gevaar geweken is. Maar in dit geval houdt het alarmeren van de ouders en dat van de buren aan en ook als de jongen door ons opgemerkt worden, verroeren ze zich niet. Ze laten zich over het algemeen gewillig pakken, met als enige verweer het uit-

Reddingshuisje op de Rottumerplaat

braken van het zojuist verorberde voedsel. Of ze schijten je kleren onder. Tijdens het ringen blijven ze gedwee op de grond liggen. Met twee verschillende tangen worden de beide achteruitgestoken poten verfraaid met een plastik kleurring. Als de ringer na deze handeling wegloopt, blijft de jonge meeuw vaak nog een poosje in de aangenomen houding liggen, kijkt verdwaasd om zich heen, staat langzaam op en rept zich dan naar het dichtstbijzijnde polletje gras om zich alsnog te verschuilen. Met een verrekijker zijn de kodes en de kleuren van de ringen op een afstand te onderscheiden. Op deze manier kan ieder individueel dier tijdens zijn leven worden gevolgd. Uit de tot nu toe behaalde ringgegevens blijkt dat de jonge dieren snel nadat ze kunnen vliegen koers zetten naar lekkere vette vuilnisbelten als de vuilstort Groningen, vuilstort Veendam en de VAM-kompost in Wijster.

Naast zilver broeden ook kleine mantel-, storm- en kokmeeuwen op Rottumerplaat. Enkele exemplaren van de grote mantelmeeuw overzomerden er op het Weststrand, broeden dus niet.

We zien vijf soorten sterns frekwent: Noordse stern, visdief, dwergstern, grote stern en zwarte stern, waarvan alleen de eerste drie soorten ook broeden. Voor de Noordse- en

de dwergstern geldt dat hun kolonies op Rottumerplaat 10 % vormen van de totale Nederlandse populatie. De grote stern heeft wel op Rottumerplaat gebroed, maar is er sinds 1985 resoluut mee gestopt. Van de waddeneilanden heeft Griend de belangrijkste grote sternkolonie. Wellicht hebben ze zich daarbij gevoegd.

Een huiler

Al enige uren had ik vanaf de toren de zeehondenbank gadegeslagen, omdat er eenjong zeehondje met een vreemde lichaamsvorm op een afwijkende ligplaats lag. Het lag vele meters van de groep verwijderd en het leek wel iets achter zich aan te slepen. Met de teleskoop op de schouder ging ik poolshoogte nemen en halverwege de oostpunt (zeehondenbank) was al duidelijk zichtbaar dat het diertje mager was, een hoge rug bezat en zijn heupjes en achterflappen achter zich aansleepte. Hoe nu een eenling weg te halen bij een groep zonder die te verstoren? De teleskoop liet ik staan en gebukt liep ik enkele honderden meters naar de bank, uit het zicht van de groep. Op een gegeven moment ging ik op handen en voeten over en op zo'n 50 meter van het dier vandaan 'robde' ik op m'n buik verder, een voor de mens vermoeiende

bezigheid. Het eerste wat gebeurde toen ik naast hem kwam liggen was een hoop geproest uit ongezonde longtjes. Het was een vreselijk scharminkeltje; de heupjes staken een eind uit het vel. Toen ik m'n hoofd oprichtte, keek ik direct in de ogen van verschillende nieuwsgierige volwassen zeehonden, op nog geen 10 meter van me vandaan. Ze verschoven wat, maar bleven gelukkig liggen (bij paniek is de kans op huilers alleen maar groter). Toen ik weg hobbelde, robde de kleine een paar slagen mee en dat was net genoeg om uit het gezichtsveld van de anderen te komen. Eenmaal ver genoeg van de groep verdijderd, tilde ik het jong op en liep gebukt in de richting van de behuizing. Daar konden we helaas niets meer voor hem doen dan een telefoontje plegen, hem de bakteriën uit de bek en het zand uit de ogen wassen. Hij had een ondertemperatuur en trilde vreselijk. Ondanks dat de bemanning van de Harder, het schip van NMF, hem snel kwam halen om hem naar de zeehondencreche te vervoeren, heeft dit hondje het niet gehaald. De longen waren niet in orde en de temperatuur was gezakt tot 32 °C, terwijl 37,9 °C normaal is.

In de zomers van '86 en '87 samen, zijn er maar liefst 18 huilers op Rottumerplaat gevonden en naar de creche gebracht, waarvan er inmiddels 14 weer in de Waddenzee zijn uitgezet. De andere zijn gestorven aan al in te ver stadium zijnde ziektes als navelinfekties en longwormen. Als een jong zeehondje, door welke oorzaak dan ook, zijn moeder kwijtraakt en dus geen melk meer krijgt, wordt het vatbaar voor dergelijke aandoeningen.

Het registreren van te laag overkomende sportvliegers, straaljagers of helikopters hoort bij de taken van een vogelwachter.

Ontmoetingen

Als vogelwachter op een onbewoond eiland heb je, het mag vreemd klinken, toch regelmatig met verschillende groepen mensen te maken. Daar zijn bijvoorbeeld de toeristen. Omdat '86 zo'n bijzonder mooie en '87 zo'n buitengewoon onbestendige zomer had, zijn vrijwel al de ontmoetingen met toeristen in het eerste jaar van het verblijf geweest. Vaak zijn het ondernemende mensen, die per kano of zeiljacht op weg naar Denemarken of juist naar Texel Rottumerplaat aandoen. Meestal zijn ze zich bewust van het feit dat dat niet de bedoeling is, maar kwam het hen vanwege het tij, het weer of de tijd van de dag beter uit om af te meren. Ze beloven dicht bij de boot te

De auteur met de eerste 2 jonge zilvermeeuwen van 1987

blijven en vertrekken bij de eerstvolgende vloed zo snel mogelijk. Deze groep is in de praktijk niet of nauwelijks schadelijk voor de rust op het eiland. Over het algemeen geldt: men weet dat het eiland bewaakt wordt en komt dus niet aan wal.

Op 11 juni '86 zien we op het Noordstrand een kano liggen, die vast zit aan een vlaggestok. We volgen een spoor door het zand, dat van de kano dwars door de dwergsternekolonie naar de stuifdijk leidt. Eenmaal over het duin zien we een jongen doodleuk voor de ingang van zijn tent zitten koken, midden tussen de broedende eidereenden. Als we een praatje maken blijkt dat hij zich daar de avond tevoren al gesetteld heeft, iets wat makkelijk onopgemerkt kan gebeuren, daar is het eiland groot genoeg voor.

Z'n kampeer- en kano uitrusting ziet er dege-lijk uit en dat moet ook wel, want hij komt van Schiermonnikoog en is van plan om naar Denemarken te kanoën. Hij weet dat Rottumerplaat bewaakt wordt en waarom. Toch is hij van zins om nog een nacht tussen de broedvogeltjes te kamperen en de volgende dag te vertrekken. Wij stellen hem voor om in plaats daarvan na z'n maaltijd op te breken en naar Borkum te kanoën, iets wat met de getijdestroom van dat moment in een uurtje gepiept

Jan van Gent

moet zijn. Hij stemt daarmee in en in goed vertrouwen vervolgen wij onze weg naar de behuizing. Niettemin zien we hem pas de volgende ochtend om 9 uur in z'n kano de Noordzee opgaan.

Een poos later, op 25 juni, zit dezelfde jongen — op de terugreis inmiddels — aan het Weststrand van Rottumerplaat uit te rusten, net achter een bord 'kwetsbaar gebied, verboden toegang'. Hij is verontwaardigd dat we hem wederom op zijn aanwezigheid aanspreken en vraagt 'is dit ook al verboden terrein?' Denemarken heeft hij niet gehaald, hij is moe en de blaren staan in z'n handen maar hij is bijna thuis: Schiermonnikoog.

10 juli '86 landen er 3 kayakers op de oostkant van het eiland, leggen hun vervoermiddelen tussen de sternestenen, stappen naar de behuizing, waar wij ze even later aantreffen. Ze zijn doorweekt en koud, weggespoeld van Simonszand, een naburige zandplaat die af en toe onderloopt. Ze zijn afkomstig uit Leiden, lid van de roeivereniging *Levitas* aldaar en voor het eerst op het wad. Ze bezitten een kopie van een kaart uit 1981, sterk verouderd, want de geulen verleggen zich van jaar tot jaar en de betonning (boeien) wordt meeverplaatst. Op oude kaarten staat vaak ook niet aangegeven waar de grens ligt van de gebieden die onder de Natuurbeschermingswet vallen. Bij een warme bak koffie drogen ze wat op en zittend rond een recente kaart wijzen we ze hoe ze zo snel en veilig mogelijk de Groninger kust kunnen bereiken. Als ze twee uur na hun komst weer gaan, hebben ze nog een uur de stroom mee.

Het lijkt Rusland wel

Op zondag 1 juni '86 melden onze varende collega's dat een visserschip zo'n 25 mensen op Rottumerplaat afzet, die snel uitwaaiëren in de richting van de dijk en de Westerduintjes. Dit zonder toestemming, die voor dit soort gelegenheden is vereist.

Voor deze uitzonderlijke situatie stappen we in een van de landrovers van Rijkswaterstaat om snel ter plaatse te zijn. Mensen die we aanspreken reageren narrig; ze beroepen zich erop dat het gewoon moet mogen omdat het bezoek aan een van de onbewoonde eilanden een jaarlijkse traditie is. "Het lijkt hier Rusland wel" is een van de uittalingen. De schipper krijgt een waarschuwing van NMF. De NB-wet is nog niet zo lang van kracht en komt in de ogen van veel autochtonen pas kijken. Maar daarom is hij niet minder van kracht.